

*Папалам
вастрыём расцяты,
у крыклівым падзеяў
гудзе
кіну я галаву — гранатай,
час расцісне мне
лапай грудзі.*

Кшыштаф Каміль Бачыньскі

Выбраныя вершы

n

паэты планеты

Кшыштаф Каміль Бачыньскі

Выбраныя вершы

Пераклад з польскай

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2021

УДК 821.162.1-1
ББК 84(4Пол)-5
Б32

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, І. Крэбс,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклады падрыхтаваныя
ў межах стыпендыяльнай праграмы
міністра культуры і нацыянальнай спадчыны
Рэспублікі Польшча «Gaude Polonia».

*Выданне прымеркаванае да 100-годдзя
з дня нараджэння паэта.*

Пераклад зроблены паводле:

Krzysztof Kamil Baczyński. *Ten czas. Wiersze zebrane.*
Prószyński i S-ka. Warszawa 2018.

На вокладцы:

НЕВЯДОМЫ АЎТАР,

Партрэт Кишыштафа Каміля Бачыньскага, 1940-я гг.

ISBN 978-985-23-0148-0

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2021.

Песня місяця
(Piosenka księżycu)

La lune blanche...

Верлен

З чарнаты на стол няроўны
выліўся ракою месяц
пошум ночы цішы поўны
б'юцца зоры ў шыбу неба

у акварыуме зроку
плаваюць даўгія рыбы
заплываюць на падворкі
нібы шыбы хочуць выбіць

серабрыць лагодна сцены
лускавінак мітусня
на стале святло дашчэнту
згрызла чорнае шчаня

16 студзеня 1939

Балада шыбенікаў

(Ballada o wisielcach)

I

Нас на шоўку пейзажу вышылі,
разгайдалі нас шалі шыбеніц
і прадзьмула смерцю навывлёт.
Кружыць крумкачом над намі неба,
вечер звоніць звонка ў шпоры ног.
Новай ночы не будзе, не трэба.
На світанні ля глухой сцяны
дратавалі дзёран нашы ногі,
зацягнуўся вузел ледзяны,
чуўся страшны лямант ля дарогі.
Мы пажывы шукаем у снах,
як вампіры, высмоктваем жыцці.
Ноччу месяц, бы жудасны знак,
з хмар, як вока нябожчыка, выцек.
Нас на шоўку пейзажу вышылі,
разгайдалі нас шалі шыбеніц,
мы павіслі сярод пустаты,
цені з пальцаў петлямі выпаўзлі
і аблыталі сном гарады.
Разгайдалі нас шалі шыбеніц.

II

Штовечар

мы, усё тыя ж, ідзём дысанансамі сходаў
у тыя ж кватэры, дзе мёртвы агонь гарэў.

Будзіць нас восень, заўсёды восень,
вочы глядзяць у вырак чорных дзвярэй.

Потым нас выштурхвае туман,
у рэальнасць нашую не верыць.

Падае імкліва на галовы
сонца вечаровае сякерай.

І далей, далей, да далягляду,
глухнуць, слепнуць, прагна дыхаць, плысці ў морак,
павуціннем сцежак у прысадах,
да халодных, як нябёсы, зорак.

І далей, далей, да далягляду,
каб ніколі са змроку не выйшлі мы,
каб на золку зноўку, зноўку, зноўку
разгайдалі нас шалі шыбеніц.

1940

Ноч самагубцы

(Ноч samobójcza)

Ноччу без развітання, бяззорнай бязрушнай ноччу,
вецер мне выў эпілог – эпілог самы прасты на свеце.
Я – матылёк на шпільцы, бязрадны, бездапаможны,
бо сёння, б’ючыся ў адчаі, вецер давыў да смерці.

Акно – як карцінная рама, рака чакае таксама,
сонца, каб скончыць пейзаж, нешта малюе на плітах,
вершы – у плямах крыві. Эпапей перажытых
не прачытаеш, па драме сваёй не паставіш драмы.

Плысці ўсё роўна куды, дык чаму б не на дно
самага страшнага ў свеце віру.

Вочы закрываюць шлях адступлення ў жыццё,
рукі як гіры, рукі як гіры, рукі як гіры.

Свет спывае з-пад ног
вузкім струменем крыві,
і толькі шкілеты мэблі тояць нешта жывое,

а заўтра зноў будзе дзень,
і на акно прыляцяць вераб’і,
каб спакойна агледзець смерць, што застыла ў маім пакоі.

3 кастрычніка 1940

Балада пра цягнік

(Ballada o pociągu)

I

На малых невядомых станцыях
цягнікі паміраюць штодзень.
Выпаў з часу абходчыка цень
і заснуў у вакзальнай акацыі.
Час затрыманы дыхае мерна.
Шмат такіх цягнікоў пад Варшавай, шмат у Парыжы,
і кіруюць імі адны і тыя ж, адны і тыя ж
машыністы, ад цішы памерлыя.

II

На пустых самотных вакзалах
пералічваю лямпачкі зор.
Люстра чорнае мне паказвае
гарадоў незнаёмых прастор.
Заімжэла скляпенне рэха,
знік даўно ў перастуку бор.
Смутак мой незваротна з'ехаў
ноччу зорнаю ў ночы без зор.

Краявід да паштоўкі падобны,
шчэрыць зубы наклеены звер,
я мінаю светлыя, цёмныя
панарамы стагоддзяў і эр.

III

Ехаў я праз вякі – і памёр, і з вагона не выйшаў,
і да шыбы прыклеіў твар свой фантомны,
а цяпер абходчыкаў бачу кардонных
і вакзалы ў пастцы ўсеўладнай цішы.
Ты чакаеш, плачаш, глядзіш у ноч,
бо страшышся апошняй станцыі явы.
Мой цягнік прыбудзе адразу з усіх бакоў,
і замест дыму труба
выбухне лісцем крывавым.
Цягнік мой вязе ўсіх пейзажаў цяжар,
цягнік мой, як цмок, ноч чапляе прабітым брухам,
і з тысячы вокнаў глядзіць на цябе мой твар,
змучаны смерцю без руху.
Я выдумаў самую страшную яву табе і знік.
Ты станеш сэрцам болю майго – самотнай і босай.
І скончацца рэйкі, і ўрэжацца ў пустку цягнік
і з грукатам узнясецца проста ў разлом нябёсаў.

б кастрычніка 1940

У лясax

(Ласет)

Я лясамі хаджу, не нагой ступаю, а лапай,
і ў цеснай нары сапу і мару аб леце.
Гэта праўда, што да патопу рыбай я плаваў,
а цяпер зрабіўся ваўком, што любіць квецень?
Водар у поўсці востры. Сосны пльвуць бязмоўна.
Вам у вочы гляджу, і крок мой робіцца векам.
Там, дзе раптам выходзіць лес у ліловы дзядоўнік, –
паляўнічы з сабакам, што таксама быў чалавекам.

лістапад 1940

Самотная смерць

(Śmierć samotna)

Гэта горад падзей васковых, дзе мёртвых ластавак здані
прачарцілі ў паветры крывыя палётаў.

Чорнай далоні ўдарам па ночы – полі змагання –
я іду праз абозы смяротных намётаў.

Дзе ластавак сон загінуў, прылеплены да хмараў?

Дзе скінуў я трывогу – у вулках апраметных?

Вось дзень арэхам цвёрдым схапілі ў пашчы львы,
каменныя львы на пастаментах.

Не ведаю цябе я. Як арыён, пывеш ты.

Жудой ад рэчаў цягне, у небе – трупны бляск.

Сузор'яў громы крадуць задушліваю рэчку,
выбельвае да болю мяне абшар, як газ.

Да ног хінецца вулка, якой цяпер я крочу,
вачніцы і грудзіну тут прабівае вецер.

Далей не трэба, божа, – далей знікаюць ночы
і ад каналаў брудных самотнай вее смерцю.

снежань 1940

Легенда

(Z «Legend». II)

Каравелы расправілі ветразі з крыл матыліных
і ў воблаку водараў – перцу, карыцы, імбіру –
па моры плывуць масянжовым, схаваным пад кілем
дэльфінаў – антычныя ліры.

Якія ж на рыфах карсары –
адлітыя з золата плечы,
іх песні – як струны гітары,
іх погляд – пушысты, кашэчы?

І, як заўсёды, далёка
звоняць за небакраем
маленькія архіпелагі,
мы іх рукою сягаем.

На тых астраўках, што бы ўсмешка,
праз джунглі тыгрыных траваў
брыдуць чарапахі няспешна
і плямістыя жырафы.

Ружовы гамак узбярэжжа –
там конь бяжыць наўгалопа,
а з дупла глядзіць у бязмежжа
маленькі індускі спалох.

Хто гэты пейзаж паставіў
у цені задумлівай цішы,

хто выдзьмуў гулкай актавай
апухлыя шчокі-вішні?
Гэта палае тропік,
пекла колеру спёкі.

Маленькія архіпелагі,
як заўсёды, далёка.
Стралялі ракеты зорак
у абсяг, сляпы і надзьмуты,
плазам падалі поўні
на дно, у срэбра закутае.
Спявалі рыбы-крыланы,
іх спеў звінеў крышталёва,
і ў пацьмянелы ранак
плыў карабель над зямлёю.

Гэта легенда мараў,
смешных птушак са сноў.
Ноччу пльвуць карсары
шукаць дзівосны ўлоў:

прыглядацца да неба смутку,
да абдзёртага дрэва гісторыі –
там ляжаць іх белыя трупы,
герояў, што ззяюць сузор'ямі,
там гамак узбярэжных абшараў,
дзе дзяўчаты з медзі калышуць
песні зніклых карсараў,
зарослых часам і цішай.

21 лютага 1941

Чорт (Czart)

Меланхалічныя дамы з рукамі колеру воску,
лялькі з вачыма нібыта фальшывы блакіт,
быццам спакойна сціскаюць бледныя вусны,
вакол застывае трывога, быццам граніт.
Трубаў пагнутыя кроны, скрыпак парваныя струны
крыва вісяць на сценах, разбітых вокнах,
здані сутоння бяруць нуду ў саламяныя рукі,
як памяншальную лінзу, падносяць да вока.
Пралітае рэха замерзла, і ў залах пуста,
пралітая кроў – ці віно, ці святло? – па падлозе цурчыць.
Госці ўжо разышліся, але засталіся ў люстры,
а ў садзе забітая птушка ўсё яшчэ дзіка крычыць.
Карэта даўно ад’ехала – а колы гручочуць зацята,
павіс назаўжды над раялем апошні акорд.
Твары ля свечак, твары ў люстэрку, твары праклятыя,
няўжо вы не бачыце? Тая згаслая свечка – чорт.

люты 1941

Елегія пачаткаў

(Elegia o genezie)

О эдэм без адамаў і еваў,
зніклы ў часе даўномінулым,
як трымаеш ты зоры й песні
пад цыклонаў шалёным гулам?
Далягляды я сонна лічу,
і звяроў вышэптваю з ценю,
і прадаўнія землі тапчу,
і хаджу па сякерах з крэменю.
У неоне блакітнай слаты
зелень выбухне, быццам у перадгрымотнай хвілі,
і пакоцяцца сферы – пушыстыя, як каты,
разліюцца рэкі жоўта-зялёных рэптылій.
Небасхіл звініць неспакойна,
быццам люлькі гігантаў, вулканы дымяцца й гаснуць.
Як з застылых у крыку комінаў
сноў здабыць каляровую яснасьць?
А з завулкаў гучнагалоса
незлічонасцю коней спуджаных
мкнуць стагоддзі, а ў зрэнках звужаных
ноччу космас пульсуюе хвора
па-над спаленым крыжам нябёсаў,
у якіх не ўзрастаюць зоры.

сакавік 1941

Вісла

(Wista)

Ты – рака, што плыве ў мінулае.
Як даўно я, па-варварску рыжы,
на вадзе тваёй цвіў заснулай –
зоры й руны на ёй нехта вышыў.
Тут фантомы вісяць высока:
воўк, алені, мядзведзь залаты
і разное драўлянае воблака –
маляваны ў паветры матыў.
З даўняй медзі мае рамёны –
прывід рамы, слабому дадзенай.
Я – дамок, унутры зялёны
ад тваёй цішыні і паціны.
Не кранай – бо труха ўзаўецца.
Не глядзі – там навіслы горад.
Толькі жоўты прамень застаецца
між табою і вечнай зоркай.
Бачу ў снах вадзянога духа,
бачу крыгі, плыты і прышласць.
Твая скруха – скрыпічная скруха,
Вісла.

30 сакавіка 1941

(Moja ty ciemna...)

Мая маркотная,
цёмрай каваная,
страшнаю хмарай,
словы – як крылы:
без іх памерлі
альдэбараны.

І разумеш:
у клетцы страху
чужыя твары –
нібы малюнкi
на старадаўніх
даўгіх дракарах.

На тонкай нітцы
счарнелых нашых
пустых паглядаў
цяжэе прышласць,
нібы даспелы
плод вінаграду.

Колькі ж нам падаць
на дно, якое
дрыжыць пад намі,
як дзвюм слязінкам,
урослым побач
у мёртвы камень?

Гудзе прароча
цяжкога смутку
вялізны шэршань
табе, маркотнай,
каванай цемрай,
каванай смерцю.

красавік 1941

Выпрабаванне

(Wyzwanie)

Мае думкі цямнейшыя за цямяныя сны прарокаў,
маіх слоў няма ў ніводнай з кніг.

Хто з вас верыць, што палянай чырвоных аблокаў
конь апакаліпсісу прамчаўся і знік?

Хто верыць, што аднойчы ў нядзелю
на пракожых, што крочылі ў смерць урачыста,
сем небасхілаў упала ў планетнай завеі, а ў бездань
нехта сыпаў і сыпаў дукаты паходняў агністых?

Вы сядзелі ў пустых цягніках,
што ў той свет прыбылі як анёлы
з самай апошняй станцыі, дзе час сарваўся ў галоп,
дзе з люстраў глядзяць канчатковыя знакі і словы?
Хто з вас бачыў могілкі свету і зор вялікі патоп?

У сутнасці рэчаў дарога адна – пустата.
Чыстыя людзі, якіх не было, навечна знікнуць у змроку.
Ці ведалі вы, што д'ябал прыдумаў Хрыста,
каб вы кожны дзень забівалі любоў і бога?

Калядка
(*Koľeđa*)

Белыя, бялюткія анёлы,
вы чаму сабраліся наўкола?
На дрыготкіх крылах неслі ў яслі
яскаркі, што ў чорнай ночы гаслі?

*

Ці хацелі кáта збіць са следу,
што пачаў крывавую бяседу?
Нібы кветкі срэбныя, паўсталі
на магілах волатаў са сталі –
рыцараў, што ў сцюжы без надзеі
гінулі ад куляў і завеі.

*

Цёмны змрок, анёлы, ў нашым краі,
цёмны снег, і зоры, і каханне,
і пад цёмнай хмараю ў адчаі
наша сэрца цемрай хутка стане.

*

Белыя, бялюткія анёлы,
хай ад крыл святлее ноч людская,
хай надзею ўбачыць кожны кволы,
той, хто рукі й вочы апускае.
Хай дарогу знойдзе недарэка,
хай даскача рыцар невясёлы,
чалавек – да Бога-Чалавека,
белыя, бялюткія анёлы.

Sur le pont d'Avignon

Той верш як сонечнае ззянне
над ложкам, здымак дзён былых.
Дождж як мелодыя на слых,
як звон і неба ў сінім звоне,
як ветру над вадой дыханне.
Панове танчаць у змярканні
«на мосце ў Авіньёне».

Гушчар у старасвецкім гранні,
як бледнай цішыні бутон.
Прамень, як найвышэйшы тон,
у дрэвах – чуеш водар? – тоне.
А вецер дражніць іх да рання,
і танчаць пані ў лісці-ўбранні
«на мосце ў Авіньёне».

Гатычных срэбных вокнаў здані
ў зялёных рамах – шыбы дрэў.
Залатакрылай лютні спеў
лунае птушкаю ў прадонні.
У зеляніне кружаць лані,
іх белы танец, бы ў тумане.
Панове танчаць, танчаць пані
«на мосце ў Авіньёне».

шпіталь, красавік 1941

Акно на захад
(*Okno na zachód*)

Выкуты з цяжкага золата гарызонт –
нібы ўспаміны пёраў, лёгкі. За паўкроку
ён дзіцячай карцінкай вісіць на сцяне
нязмераных апераных аблокаў.

Чаго чакаць? Зрываюцца ў неба вокны,
і разам з табой знікаюць каралавыя караблі,
нібы габелен стары, сціраюцца краявіды...
Чаго чакаць? Бераг смутку відаць на краі зямлі.

шпіталь, красавік 1941

(Jesień to gwiazdy lecące z drzew...)

Восень – падзенне з галінаў зор,
лісця змяіная мова.
Возіць каўчэг праз рачны прастор
ссечаных поўняў галовы.

Іхтыязаўрамі ў згаслы час
трунаў паўзуць кагорты;
падае неба, і слепіць бляск
белыя вочы мёртвых.

А ён занураны ў сон цяжкі –
каменны, як века урны;
бачыць замшэлыя ледавікі,
а думае – гэта труны.

4 кастрычніка 1941

Гармонія Бетховена

(Harmonia Beethovena)

Спачатку жалобныя коні грувасціліся да хмараў,
ілбіцу гор падымаючы і зор зялёныя струны,
застыўшы пахілым помнікам, а потым – косым ударам,
і ўсё адусюль грукатала: рухну!

Вецер грымеў, а статуі мелі чужыя твары,
статуй было ўсё больш: паэтаў, цароў, асначоў.

Яны зрабіліся хлопцамі і рушылі ў чорную хмару
задумлівых крумкачоў.

А потым змрочную фугу зайгралі саборы,
са звона сонца звісала вяроўка долу,
як міг пакоры.

А потым волат ішоў неабдымным полем
наўпрост, нацянькі, пад адхон,
несучы ў вялізнай руцэ блакітнае полемя.

Як, абудзіўшыся раптам, паверыць, што гэта сон?

16 траўня 1941

(Więc nie poszukasz mnie w oberżach kwiatów...)

Не пойдзеш ты мяне шукаць у корчмах кветак
і не дашлеш замест лістоў стракоз.
Твае вочы – як вусеня скурчаны кокан,
што папаў на пякучы мароз.
Па чым ты сумуеш? Па громе,
набрынялым вясной і дажджом?
Як жывеш, пахаваная ў доме,
што замкнулі скрыпічным ключом?
А блукаючы там, дзе бязлюдней,
што спяваеш, трымаючы посах?
«Мой каханы ўтапіўся ў студні,
што капалі ў вясновых нябёсах».

24 чэрвеня 1941

Гратэск
(*Groteska*)

Гром грымнуў раптоўна.
Задрыжала паветра, як ад страху – павекі.
Слуп дыму трашчаў і ламаўся няроўна,
а потым неба распалася на шкляныя сінія кветкі.

Ён быў ужо мёртвы – нямы, абыякавы,
вырваны сілай з жыццёвай задухі.
У глыбіні нерухомых зрэнак
пашыхтаваліся шахматы.
Іх збянтэжана мацалі лапкамі мухі.

9 жніўня 1941

Сон

(Сну (II))

Дзяўчына спіць і бачыць сон, які
суседніх сноў прысвойвае малюнкі:
над ёй пывуць, ашчэрыўшы клыкi,
кашэчыя ўстапыраныя думкі.

Дзяўчына сонна цягнецца да сну,
і гладзіць поўсць, і туліць сон да сэрца,
і косы цень праходзіць праз сцяну,
і сон, як вочы, засцілае смерцю.

Дзяўчына спіць і называе ў сне
па імені любы лісток зялёны
і косы цень, што ў памяці змарнеў,
а раніцай не ведае імёнаў.

Дзяўчына спіць. На аканіцах сноў
світанак шчыльна закрывае створкі,
і ружавее ў снах аблокаў кроў,
чарнеюць лап сляды – зямныя зоркі.

12 кастрычніка 1941

Пакаленне

(Pokolenie)

Да пальцаў прымерзлі струны
з тонкага крыку раслін.

Так раскрываюцца труны.

Да трунаў мы ўжо дараслі.

Рэкі агню пасекла

сякера крыг пурпуровых;

сны – як карціны пекла

з мноствам адцятых галоваў.

Чаго ты чакаеш? Свет
па стыні ідзе да смерці.

Прыслухайся. Гэта снег

так страшна скрыпіць – не сэрца.

Калонаю ты вяпчаеш

магілу песень уласных.

Чаго ты яшчэ чакаеш?

Там смерць, а не пасмы бляску.

Падаюць градзіны солі

ці слёзы цвярдзец пачалі?

А можа, зямля спее бодем?

Да болю мы ўжо дараслі.

лістапад 1941

Зімовая балада

(Ballada zimowa)

Па шчытах з меднай хмары
бляску сыплюцца ўдары,
кожны шчыт – быццам позірк свінцовы.

Праз сцяну завірухі,
як праз зарасці скрухі,
ехаў рыцар з пушыстых ловаў.

Ён у снежнасці пышнай
быў як воблака вішні,
што нясецца ў сляпым урагане,
накалоўся на золку
на марозную голку –
і застыў, ператвораны ў камень.

Промні лес серабрысты
праціналі са свістам,
і дарога рабілася небам.

І насустрач, няйначай
як у песні дзіцячай,
выйшла маці са спечаным хлебам.

Косы й чорныя вочы,
што як трызненне ночы,
на гасцінец дзяўчына прынесла,

але рыцар, прабегшы
па вятрах, як па сцежцы,
стаўся статуяй белай злавеснай.

Як прадвесце няшчасця,
на каменным запяці
птушка шэрая мёртва застыла,

і ў грудзях, поўных жалю,
сны вякоў ажывалі
і гучалі забытым матывам.

Ён памкнуўся за птахам –
і рассыпаўся прахам,
і са свету прапаў разам з ценем.

Неба зеўрала пусткай,
рассыпаючы густа
зорам – морак, а людзям – каменне.

лістапад 1941

Псалом 4

(Psalm 4)

Божа, перад Табою
я – цела алтар раздзёрты.
Народжаны толькі сумленнем,
дымлюся мільёнам мёртвых.

Птушак, раслін не тлумач мне:
я – з іх бязрадных дзяцей,
крыўдзіць зусім не ўмею,
не разумею людзей.

Я ўжо спакойны. Спашлі
сцятых галоваў залевы.
Ты, ва ўсіх дзях святы,
абрынь на галовы неба.

Але растлумач – прыму, –
чаму я па гэтай зямлі
хаджу пасля паражэння,
а людзі без ценю пакоры
точаць мячы ў пячоры,
як колісь сякеры з крэменю.

Прашу, растлумач мне іх –
застылых ля цёмных вод,
як крыжыкі абгарэлыя
ніколі не зграных нот.

31 снежня 1941 – 1 студзеня 1942

Белая магія

(Biała magia)

Перад люстэркам цішы,
узняўшы рукі да косаў,
Барбара ў шкляное цела
крапае срэбны голас,

каб потым зіхценнем шкліста
напоўніцца напалову,
збаном стаць, на зоркі ўзбіцца
і белы пыл мясяцовы.

Праз дрогкую прызму цела
ў музыцы белых пырскаў
слізгаюць асалавела
пушыстыя лісцікі-ліскі.

Заінеюць там мядзведзі
у ззянні палярных зорак,
і цуг мышанят праедзе
лавінай, што кроіць пагорак.

І, поўная млечным цяжарам,
яна прысні і застыне,
а час мілагучна асядзе
каскадам агню ў глыбінях.

Бо цела Барбары – са срэбра.
Курчыцца там у бяссонні
белая ліска маўчання
пад невідочнай далонню.

4 студзеня 1942, 3-я гадзіна ночы

Ловы

(Lowy)

Балада

1

Золак неба кроіць
колерамі глогу,
паляўнічы поіць
коней на дарогу.

*

Срэбны рог, а з рога – промні.
Паляўнічы ў вір сасновы
лук панёс тугі, зіхоткі
на далёкія ловы,
на ловы.
Дзеўчына глядзела ясна,
даючы даўгую пасму,
быццам на дарогу нітку,
быццам промень напамінку,
пасму даючы.

Перапоўненае ёю
цела-збан на ловы нёс,
вочы, мокрыя ад золку,
адкрываў для зор і слёз,
слёз зіхоткіх.

Срэбны рог і цела лук.
Занурыўся ён у пух,
у альшыну, у ляшчыну
і пакінуў цень дзяўчыне,
дома цень пакінуў.

*

Як мне вуснамі да ценю
прыпадаць, бы да струменя?
Не агонь ён, і не дух,
і не пасмаў лёгкі пух –
спеў ён павучыны.

*

Золак сонца кліча,
разгарэўся дзень.
Дзе ж ты, паляўнічы?
Дома – толькі цень.

2

Ападае лісце,
прадучы дарогу,
што ўзбягае ўгору,
што збягае долу.
Птахі рэжуць свістам
дзічак ціхі шум.
Мудры птаху шэры,
пакажы на звера,
след пятлёй накінь
на ружовы клык.
Я пайду па следзе
сарнаў і мядзведзяў,
ты ж пятлю накінь.

3

На паляне танчаць лані,
ў гэтым танцы рэй вядзе
лань, народжаная з сіні,
быццам крэўніца вадзе.
Трапяталі ланяў цені,
сонца гасла ў іхніх нетрах,
цені сталі з шалахценнем
рэчкай, лісцем, дрэвам, ветрам.
Паляўнічы йшоў па следзе,
лук згубіў,

ногі, вольныя ад ценю,
небам збіў.
Ён у шэпце заміраў,
цела ў сны ператвараў,
рукі – ў гнуткія галінкі,
не ўстрывожыўшы ні птаха,
ні расінкі, ні сцяблінкі,
узлятаючы да высі,
ломячы скляпенні лісця.

*

Золак неба кроіць,
поўны новым днём,
гаснуць вадапоі
пад яго агнём.

4

Паляўнічы, панна плача.
Дзень мінае пакрысе,
кrotchыць панна сінім лесам,
цень каханага нясе.

На галінах белы промень
разыскрыў рудым святлом
поўсьць усіх лясных вавёрак.
Залатым азёрным дном

павялі вавёркі панну,
павялі на бераг той,
дзе з чырвонаю карой
дрэў не злічыш.
І ляжыць у белым бляску
нерухома паляўнічы,
а над колерамі вод,
у вянку іскрыстых нот
танчаць лані, тоне танец,
апускаецца на дно.

Уставай, каханы, зрана
я пляла табе вянок.
Уставай, каханы, зманны
след табе здыму я з ног.
Але ён ляжыць бязрушна.
Плача панна горка, скрушна,
цень кладзе і так клянецца:
Калі ён тут застанецца,
калі цень ля ног змарнее,
калі не зазелянее,
хай я дрэвам зашумлю,
хай прызначаць лес і лёс нам
стаць адным крывёй зарослым
валуном.
Цень ля ног дрыжаў, калі
паляўнічы ўстаў з зямлі,

злое неба зняў з павекаў –
вечка сну,
з зыркай сонечнай лазы
змайстраваў зіхоткі лук.
Крочыць панна за каханым,
знік за спінай лес туманны.

*

Дагараў світанак,
плыў сяйвом малочным.
Срэбны рог, зіхоткі лук,
а навокал – белы пух
і спляценне рук і целаў.
Цень ля ног дрыжыць нясмела,
быццам одум-птушка.

26 лютага 1942

(Ciężkie słowo, ale przecież lżejsze...)

O Leben, Leben, wunderliche Zeit...

Р. М. Рыльке

Цяжкія словы важаць значна менш,
чым рот, што доўга іх не выпускае.
Сабою абцяжарваючы свет,
уласны твар у рэху мы шукаем.

Ды гэты свет існуе толькі ў нас –
туман атаясненняў, вір імёнаў,
і наўздагад ідзём мы кожны раз
пад грузам крокаў будучых саснёных.

Жыццё, жыццё, ты – клопат невымоўны
не пра імя дарог – пра слушны крок,
і нават калі гук значэння поўны –
сцякаюць з нас дажджом імёны ў змрок.

28 лютага 1942

(Ach, jak ogłusza to wszystko; to drzewo...)

Як аглушае мяне тое дрэва,
што прышывае зямлю да нябёсаў,
вёсны, якія яшчэ толькі будуць,
ды задрамалі ў бутонах і росах,
лісце, якое яшчэ толькі будзе,
рэкі вялікія, што ў прадчуванні
топяць спачатку кару ледзяную –
тую, што потым крыгамі стане
і ператворыцца ў гладзь вадзяную;
ценым аглушаны, траплю ў аблогу
цішы, якая нашэптаць пачне мне
вершы, якія яшчэ толькі будуць,
і загародзіць нам зоркай дарогу
ноч, што аглухне ад нас і аслепне.

4 сакавіка 1942

Юзафу ў дзень яго імянінаў 1942 года
(Do pana Józefa w dniu imienin 1942 roku)

Не бяды, што бядуем ад немцаў і грыпу,
што вайна, рак, і голад, і комплекс Эдыпа,
што нястача, і гета, і пошасць у свеце,
што ў сямейным бюджэце – галодныя дзеці,
што зламаная мэбля і бітае шкло,
што надзей усё меней на мір і святло,
што руіны і холад, халера і трасца,
што цяпер не ўдалося і заўтра не ўдасца
у праклятай краіне пад выклятым небам,
што пясок з пілавіннем завецца ў нас хлебам,
што за чэрствую булку здзяруць утрая:
пашанцуе – то проста падмане змяя,
не пашчасціць – паб’юць і абчысцяць кішэні,
бо жыццё як задача не мае рашэння.

Гэта ўсё не бяды. Акупантаў нашэсце
пераможна прагонім – гадочкаў праз шэсцьдзе-
сят ці максімум семдзесят. Жыцьцём у міры,
незалежна, пры гальштуку й цёплым сарціры, –
будзем весці жыццё грамадзянаў свабодных,
будзем важна ў кіношку хадзіць на выходных
ці ў музей, на выставу народных умельцаў,
пры жанчынах не лаяцца, есці відэльцам,

будзем хрэнам абкладваць – варэнікі з мясам,
каштаваць асятрыну, даступную масам.

Гэтак будзе! І вернецца ўлада з выгнання,
будуць зноў анархістаў любіць хрысціяне,
стане болей яўрэяў – і скажуць ім людзі:
«Задыхаемся ў вашых міязмах і брудзе!
Вашы хітрыя змовы даводзяць да згубы,
так што выб'ем вам шыбы, а потым – і зубы!»

Будзе сейм і сенат, пастарункі і турмы,
у канцлагерах новых зняволеных гурмы,
будзе новы руплівец у службе аховы
(хто наіўны няўдачнік? хто муж паспяховы?),
будуць кніжкі, і цэнзары, і графаманы,
і на кожным рагу будзе боўтацца п'яны.
Будзе мясячнай ноччу святло проста з месяца,
і за кожным сталом па начальніку змесціцца,
і вайсковец з дручком, і цывільны з даносам,
прапаганда, паліцыя...

Шчасце пад носам,
гэтак блізка і ў кожнага перад вачыма –
не хвалюйся, ад шчасця ўцячы немагчыма,
і не варта ўцякаць.

Лепш дазволь мне ціхутка
пажадаць табе шчасця й суцешыць у смутку.

Каб было пры святочным стала ўсё, што трэба,
каб удосталь і кашы, і белага хлеба
(без пяску, пілавіння ды іншых клапаў),
каб дзіця падрасла – вышэй за бацькоў,
каб у вашых вазонах не кветкі ды краскі,
а кілбаска квітнела і штось да кілбаскі.
Каб фашысцкая поскудзь – у чортава пекла,
дай у грыву і хвост ёй, каб бегла нягегла,
а калі яе возьмуць пякельныя сілы
і прасохнуць нам слёзы – жадаю, мой мілы,
каб займеў ты на тысячу злотых пасаду,
пажыццёвую рэнту і дом сярод саду,
дзесяць гоных пакояў і ўласны заводзік
і амлетам на масле напоўніў живоцік.
Сто гадоў і здароўя табе і сям'і,
хай над вамі пяшчотна пяюць салаўі.

Абдымаю, цалую і зычу ўсяго,
твой сусед

К. Бачыньскі і Маці яго.

19 сакавіка 1942

Rorate coeli

Крапіце, нябёсы, зіхоткім сувоём
святло прамяніце, вьстуючы песні,
хай зла ад жыцця не зазнае жывое
і поўніцца цела святлом бесцялесным.

Крапіце, нябёсы, хай позірк ласкавы
жывёльнаю шчырасцю вечна раднее,
а днём хай калонамі ўзносяцца травы,
а ноччу хай ноч больш ніколі не днее.

Крапіце, нябёсы, адрознасць учынкаў,
хай кроплі збяруцца ў карону любові –
любові, якую за сілу лічылі,
якую няздзейсненаць робіць віною.

Крапіце, нябёсы, жывымі агнямі
спдайце на сотні галоваў пакорных,
каб мудрасць ніколі людзей не зрынала
у студню глухую пажарышчаў чорных.

Крапіце, нябёсы, каб, духу на радасць,
урэшце святою зрабілася святасць,
каб полымя духу палала сцяною,
каб зерне пачатку буяла хвалою,
трыумф ападаў залатою лістотай,
палёт быў для нас альбо мы – для палёту.

Вялікдзень, красавік 1942

(Zamierzchly smutek, łowiąc echa marzeń...)

Смутаk забыты, ловячы мары,
невад закідвае ў неба,
ціха кладзе змярканне на твары
ліпкае лісце павеваў.

Ловам канец, і сплывае мора
кроўю аленяў забітых.
Сцэле ў лясах бездарожжа роўна
шэрая мгла-Артэміда.

Зорамі плачуць зноў мірыяды
мёртвых багоў і герояў.
Як Антыгона над трупам брата,
хіліцца ноч над зямлёю.

красавік 1942

Віна

(Wina)

Міма дрэў-матэлькоў па чырвонай сцяжыне
конь у бітву святога Георгія мкне.
Там дзяўчо з валасамі нябеснае сіні
пераможцу чакае ў лясным тумане.

Цмок надзьмуўся, блакітныя вырачыў вочы,
перад смерцю паспеў бухнуць полымем тройчы...
Ой ты цмоку дурны, неразумны ты рыцар,
што было – прамінула, і варта скарыцца.
Больш не поўзаць табе па заклітым па садзе,
а табе – не маліцца ў густым вертаградзе.
І спывае зялёнаю слізю падліна,
і з прабітай лускі сыпле бляск на дарогу.
Пераможца свой меч апускае бяссільна,
і расце ў ім туга ўперамешку з трывогай.

Што ж ты плачаш, дзяўчо з валасамі як неба?
Цмок забіты, і болей баяцца не трэба,
а ты ноч шматгалосую слухаеш з бодем,
а ты згадваеш цмока няшчасную долю
і як часам спявала вясёла, шчасліва,
учапіўшыся ў мяккую светлую грыву.

І вяртаецца рыцар гасцінцам у змроку,
і здаецца яму, што на цёмных нябёсах
праглядаецца шыя прабітая цмока.
Чуе ён нечакана і ўздыхі, і слёзы,
бачыць позірк цмачыны, журботны і горкі,
і злачынства аплаквае ў зыркасці зоркі.

снежань 1942

Вераб'і

(*Wróble*)

Як вераб'і сваволяць!
У гладышах птушыных
свет вырас да любові,
ачысціўся да міру.

І на душы – зямная
птушыная пушыстасць,
нібы цябе кранаю
галінкаю шматлістай.

Зямлю цалуе неба
сняжынкамі на дрэвах,
ты вочы мружыш светла,
на сонцы крылцы грэеш.

Ты натапырыш пер'е,
і ў гэтую хвіліну
разгоніць маю цемру
твой голас вераб'іны.

Чарнеюць нашы сэрцы
на снезе ў зыркім бляску.

Забіты намі свеце,
за нас птушыным хорам
маліся, калі ласка.

21 студзеня 1943

Варшава
(*Warszawa*)

Глыба шэрая ў дыме бурым,
дзе любоўю змрок не крануты,
дзе вякі абпальваюць скуру,
дзе ўзаралі пашы пакуты,

горад, грозны, як трунаў прорвы,
час у бездань цябе загоніць
булавой навальніц, о горды
чорны леў у доўгай агоніі.

Растаптаў ты лапамі тлумаў
кожнай вуліцы роў знямелы
і вынюхваш прагна труны
ў чорнай ночы і гrome белым.

З громам тым захопнікаў лава
душным дымам у горад прыйдзе,
і ўзрастуць кривавыя травы
на людской любові і крыўдзе,

і адным знявечаным ранкам
кроў і цемра зліюцца з брукам,
і ўзрасце над зямлёй маланка,
і разломіць нябёсы грукат.

Глыба шэрая, у пажарах,
леў стары ў бясконцай агоні,
булавой навальніц з-пад хмараў
зрыне час цябе, час дагоніць.

Трэба кіркамі біць у згодзе,
друзу форму вяртаць упарта,
аплятаць плюшчамі стагоддзяў
капітэлі, калоны, аркі

і штандары ўздываць у высі,
каб вылепліваць льву бяссмерце,
каб з-пад стомленых рук з'явіўся
новы камень – чулы, як сэрца.

10 лютага 1943

Дождж (*Deszcze*)

Дождж – сівыя сцябліны, шэры шум,
а ля вокнаў – смутак і кананне.
Ты любіш дождж такі і шоргат струн,
дождж – літасць і маўчанне.

А там цягнікі ізноў імкнуцца ў далеч,
ды без цябе – чаму ж, чаму ж? –
садамі вод у рэкі жалю,
у лісце і ў прысады руж.

Чакаеш ты? Яшчэ чакаеш?
Дождж – літасць: змые ўсё бяследна –
і бітваў кроў, і нас, і ў камень
сцвярдзелае ад мук паветра.

А ты яшчэ ля вокнаў марыш,
ты – камень надмагільны ўласны.
Сціраецца, спывае з твару –
дажджом? слязьмі? – пячатка часу.

Па тым, што ўдар замала болю
нясе ў глухой птушынай ноце,
што не такой хацеў любові,
што гэты плач – нібыта з плоці.

Што грэх сляпы і незваротны –
віна віну збірае ў кола, –

і што нібыта ля касцёла
здань прамільгнула сном самотным.

Я ў шалаху шкляным адчую:
з-пад ног зямля спывае ў пошум.
Сябры збяруцца ў даль нямую
з крыжамі – іх адзінай ношай.
Ля іншых дождж сцяною стане,
астатніх прорва цемры прыме –
пывуць за шклом, што як са сталі,
чужыя твары міма, міма...

І прыйдзе дождж сцінаць і раніць –
як косы, востры і сляпы ён,
і змрок накрые, змрок абмые...
Я, што любіў, змагаўся, плакаў,
стаў ля вытоку-студні ўранні,
пад пугай слоў пустых – сабакам,
ва ўладзе грознага маўчання.

Не пакаханы, не забіты,
недасканалы, недарэчны,
я чую дождж – ці плач сардэчны –
аб тым, што свет – для Бога марнасць.
Адзін, стаю да цемры тварам,
а кроплі падаюць бязгучна –
усё лягчэй, не так балюча.

скончаны 21 лютага 1943

(Byłeś jak wielkie, stare drzewo...)

Ты быў старым вялікім дрэвам,
народзе мой, як дуб высокі,
агнём наліты спелых сокаў,
як дрэва веры, сілы, гневу.

Цябе пагаблявалі цеслі,
разцом падрэзалі карэнне,
каб стаўся ты пачварным сненнем,
каб новы кшталт табе прынесці.

Табе ўзяліся лісце дзерці,
каб голым ты стаяў да смерці.

Табе ў вачах агонь згасілі,
каб погляд не пазбыў іх сілы.

Табе крышылі ў попел цела,
каб жыць без Бога не хацела.

І ты застаўся сам, абдзёрты,
памерлай хмарай у няволі,
паўхворы стаў ты і паўмёртвы,
пабіты пугай, жахам, болем.

У большасці – па свеце гнаны,
у любасці – камель трывалы,
ты кіпці паўбіваў у раны
сваёй зямлі. І сніш няславу.

Ды круціцца гадзіннік неба
і час у шчыт грукоча зброяй,
ты ў бляску неба скаланешся,
і скажа сэрца: я жывое.

Як Бог, падымешся з магілы,
і ў скроні кроў заб'е сярдзіта –
уся зямля табе адкрые
абдымкі. Людзе мой! На бітву!

18 красавіка 1943

(Niebo złote ci otworzę...)

Я табе адкрыю неба –
беллю вышытую ціш,
разарвецца неба, нібы
поўны гукамі спарыш,
каб зажыць ізноў лісткамі,
песняй водаў на змярканні...
ты ў птушынае світанне
паглядзіш.

Горы цвёрдыя зыначу
ў мяккіх дзьмухаўцоў палёт,
цені рэчаў ты пабачыш,
цені выгнуцца, як кот,
заіскрацца чорным футрам,
расцякуцца ў барвы бураў,
шэры дажджавы суплёт.

Дым паветраных струменяў,
што са стрэх анельскіх рос,
расцялю табе алей,
спеўнай сцежкаю бяроз,
загучыць віяланчэллю
жаль – пчаліных крылаў трэлі,
пошугі агністых лоз.

Ты з вачэй маіх за гэта
шкельцы вымі, бо ў вачах –
толькі белья шкілеты
на крывавых паплавах.
Выпраў час пераламаны,
труны ахіні туманам,
з валасоў страсі агідны
гнеўных бітваў
чорны прах.

15 чэрвеня 1943

Мазовія

(Mazowsze)

1

Мазовія. Вісла, лес і пясок.
Мая Мазовія. Даль, раўніна.
Шуміць над табою зорны паток,
соснаў лавіна.

Я толькі ўчора пачуў тут трэск:
залп – нібы воплеск буйных далоняў.
Тут лес. І зноў паглынае лес
каскаі жалезныя, косці, коней.

2

Я быццам бачу чацвёрты полк –
сінее шэраг, як мур высокі,
як пугі, стрэлы свішчуць вакол,
гарматы кураца, як аблокі.

3

Зелень, ізноў зашуміш ты густа,
пясок прасеецца ў чашах ніваў,
і зноў да глебы прынікнуць вусны,
каб посвіст куль цалаваць пачціва.

Ты помніш, Вісла? Я бачу лес,
я бачу іх – у зямлю прарослых
сыноў паўстанняў. І кожны з іх –
як дрэва, просты.

4

Бачаць праз залп здратаванья сэрцы
шэсцьдзесят трэці год.
Часы пяском замятае вецер.
Гэта жыццё? Любоў?

5

Пясок, ты помніш? Зямля, ты помніш?
Рэмень ад зброі рамёны рэжа,
твары, мундзіры – нібыта попел.
Помніш унукаў? Шчасце без межаў?

6

Труна пакаленняў была пустою,
лес і пясок залячылі раны,
ішлі плугі, віліся дарогі –
і забывалі.

7

І тут на нас звалілася неба.
Без цел, без сэрцаў ішлі натоўпы.
Спачатку дымам смярдзела глеба
і смерцю – потым.

Пясок, ты помніш? Сплёўшыся ў пумы,
сцякала кроў у ашчэр магілы,
галінаваліся страшна трупы
дзяцей – і пугаў пустыя жылы.

Пяску шапталі, калі на дасвецці
ў яго вярталіся вузкай ніццю
крыві, жанчыны, мужчыны, дзеці:
«Польшча мая, адгукніся».

Запомні, Вісла. Плыві ў нізіну,
накрыў радном пакаленні мёртвыя.
Дай мне імя, калі я загіну,
мая зямля, для салдата цвёрдая.

26 ліпеня 1943

Бацькам
(*Rodzicom*)

Усё, што меў на зямлі, –
я быў нібы шолах ліпы,
імя мне Кшыштаф далі,
імя і цела – два ўсхліпы.

Каб я, па калена ў святле,
мог несці Бога сумленна
праз мора людзей і живёлаў, але –
у роднай зямлі па калена.

За што мне імя гэта, маці?
І крылы за што – баявья?
Мой бацька, балюча дзіцяці,
ад плачу зямлі – у крыві я.

Ты верыла, сын твой стрывае,
заслоніцца словам ад бедаў:
«Красуй, мая кветка жывая,
агнём новых сэнсаў і ведаў».

Сталёвага, думаў ты, гарту
твой хлопец, каб выбраць пакуты:
«Ідзі праз людскую пагарду,
у веліч, як латы, закуты».

А вера нашошта, бацькі,
дзіцячым падпаленым хатам?
Жыццё ў хрызантэме рукі
завяла на годзе дваццатым.

І думка за што – як хваіна?
Расце, ды сякера ў ствале.
Дарога быць простаі павінна,
а сэрца канае ў зале.

Ці здолею, мама, прабачыць,
што смерць не шкадуе нікога?
Што значыць «любоў»? Па-сабачы
шукаю ў паветры след Бога.

Любоў – гнеў і боль, струны плачу.

Пад курткою – зброя, страляю, мой тата –
і Неба ўсыхае паволі.

Свабода – апошняя вера салдата,
ці болей не верыць і волі?

Салдацік трывае, як вы навучылі,
пыл часу, паэт, ваш сыноч, –
нясе на руках, па калена ў магіле,
няспаленых мрояў вянок.

30 ліпеня 1943

Позірк (*Spojrzenie*)

Усё мінула. Час забыты
і ўжо няісны. Толькі ў люстрах
сплывае змрок ва ўсе адбіткі
мае – і стыне, злосна, пуста.

Я ведаю сябе на памяць,
мяшаю з будучым былога,
нібыта паміраю з імем
недагаворанага Бога.

І зноў сядзім чацвёрта ў коле,
і дождж планетаў дахі крышыць;
цяжкі пагляд навіс пятлёю
і хмарай – ціша.

І першы з нас – той я, якім
я пакахаў, і свет дзівосна
мне воблакам квітнеў сівым,
агнём у снах, і быў я просты.

Другі – той я, што страх спазнаў,
каго нянавіць нарадзіла,
і бляск кінжальнага ляза –
не слёз – у позірку застылым.

А трэці бачны, нерухомы,
у люстры слёз, яго разломах,
і боль мой – змрок, што не міне.

Чацвёрты мне нібы знаёмы,
і ён навучыць зноў пакоры
мой час, якому ўжо канец,
і дух мой, невылечна хворы
на смерць, што спеліцца ўва мне.

18 кастрычніка 1943

Галавою на карабіне
(Z głową na karabinie)

Адчуваю я ў лютай стыні,
як мацней сціскаецца кола...
А мяне ж разьбавалі плыні,
зыбка хмар люляла над долам.

Гэта мне нястрымныя воды
на сваіх ланжэронах неслі
бузіну, навальнічны подых
быў усмешкай мне з паднябесся.

Страшны світ чую вечна побач –
кола востра пад горла коле...
Як і ўсім, зямля не пустэльнай
мне была, а ўрадлівым полем.

Пакідаючы дымны водар,
маладосць раставала шлейфам –
лютым сынам свайго народа
я на краі смерці сталаю.

Як нажом, яшчэ да змяркання
мне святло перарэжа колам –
і разню я прасплю сляпую,
карабін падклаўшы пад голаў.

Напалам вастрывём расцяты,
у крыклівым падзеяў гудзе
кіну я галаву – гранатай,
час расцісне мне лапай грудзі,
бо жыццё напаўняла страхам,
а адвагаю – блізкасць згубы;
лёс твой – смерць, калі веліч справаў
неразумнай любоўю любіш.

4 снежня 1943

Снежная песня жаўнера
(Piosenka śnieżna żołnierza)

Падае снег, як голуб
цішы, на выспу-горад.
Белы шум наваколя
вочы лашчыць і коле.

Занядбаны ўжо, занядбаны
кожны з тых, каго так кахалі:
здані паннаў, ветру фантаны,
сон аленя ў азёрнай хвалі.

Зацугляны агнём і крыжам
спеў абшараў, готыка шыбаў –
занядбаных позіркам хіжым
кветак, цмокаў, зіхоткіх рыбаў.

Занядбаная кроў сляпая,
што кіпела сцюжай любоўнай...
Чарналессе хмар наступае
снегаваю жалобнай воўнай.

Занядбаны і ўжо забыты
(снег на вочы – позняй пяшчотай),
чуеш спінай крокі нябыту,
што за намі – белаю ротай.

14 студзеня 1944

(Gdy broń dymiącą z dłoni wyjmę...)

Калі складу я ўрэшце зброю,
калі астыне прут-хрыбет,
вянком не карануйце скроні
і помнікаў не стаўце мне.

Бо трэба пакахаць нанова.
а пальцы – як ствалы вінтоўкі,
якімі граць мне давядзецца,
на слых, не гледзячы на ноты.

Бо трэба палюбіць нанова.
а вочы – міны, сховы смерці.
Як у людзей глядзець мне імі,
ды так, каб Бога там разгледзець?

Бо трэба яву перайначыць,
а я – сасуд нядобрай сілы,
і трэба, каб крывёй гарачай
зямля мне сэрца запаліла.

І я рамеснікам нядбалым
вярнуся на сваю дарогу,
да статуй, што раней паўсталі
і што яшчэ з'явіцца могуць.

І мне няскладныя калоды
падораць позірк, поўны сцюжы:
для іх майго разца нядотык –
нібыта ўздых нябачнай ружы.

Як мне ствараць у паняверцы –
з рукой, што на курку нямеє,
з верай, збарозненаю смерцю,
з сэрцам, што больш не разумее?

Ды я аддаў агню юнацтва –
так паляць землі ў страшным горне.
За гэта вернуць мне мастацтва
і стане побач Бог, як промень.

І тут усё на свеце лісце
мне зашуміць, і свет наўкола
стане такім, як быў калісьці,
і я пазнаю праўды голас.

Мне шум птушыны ўсё напамніць,
забытую любоў абудзіць,
з мяне народзяцца нанова
аблогі, кветкі, зоркі, людзі.

Я перайначу подых весні,
я з гор здабуду мора гукі,
і вось тады ўпадзе мне ў рукі
зямля, адноўленая ў песні.

9 сакавіка 1944

Элегія пра... [польскага хлопца]

(Elegia o... [chłopcu polskim])

Вырвалі цябе, сыночак, з дрогкіх матыльковых сноў,
аздаблялі табе вочы, на аздобу бралі кроў,
краявіды малявалі чорнай крэйдай стрэлаў,
шыбенікаў вышывалі на галінах дрэваў.

І казалі, каб зямлю ты вывучыў на памяць,
каб жалезам слёз дарогу па зямлі напраміць.
Цябе ў цемры ўздавалі, еў ты, сынку, гора хлеб,
шляхам найвялікшай ганьбы, сынку, ты прайшоў наўслеп.

Хлопчык светлы, з чорнай зброяй ты ступіў у змрок
і адчуў, як шчэрыць зубы ў звоне часу зло.

Калі ўпаў ты, знакам крыжа блаславіўшы травы,
гэта куля ці маркота сэрца разарвала?

20 сакавіка 1944

(Których nam nikt nie wynagrodzi...)

За вас не будзе ўзнагароды,
вас назаўжды нам лёс пакіне,
гады жахлівыя, глухія,
як рукі смерці ў дзень народзін.

Вы расказалі нават болей,
чым бурых бур даўгія стужкі,
у дэманаў – людскія рукі,
што сеюць між руін нядолю.

Вы хараство ў нас адабралі,
пакінуўшы сам-насам з громам,
каб адзічэлі сэрцы ў жалі,
як крыж над апусцелым домам.

Гады пакуты і пагрозы,
вы прывучылі нас да веры,
і гэта – наш дарожны посах,
каб рэшту бур з ім перамераць.

За вас не будзе ўзнагароды,
вас назаўжды нам лёс пакіне,
юнацтва страшнага айчына,
цяжкая старасць дня народзін.

Надыдзе з Богам час спаткацца,
антыхрыста прайшоўшы печы,
і ўбачыць ён: адно юнацтва
жыло тады па-чалавечы.

24 сакавіка 1944

Уздых

(Westchnienie)

Як пялёсткі гатычнай ружы,
срэбны дождж урастае ў просінь,
а на стужках палёту птушкі
звон зялёных званочкаў носяць.

Смех дзіцячай краіны – сіні,
як усе на свеце азёры.
Я старэю з апошніх сілаў,
на нядобрую мудрасць хворы.

Перазвоны з вежы высокай,
хвалі ўзгоркаў ля небакраю –
горад я пазнаю ў аблоках,
толькі назвы яго не знаю.

Я з вышыняў у гэтым свеце
чалавека з кветкаю блытаў.
Ты раней на некалькі смерцяў
абудзіўся, свет мой нязбыты.

Мае Нюрнбергі, Авіньёны,
што ўзраслі пад рукой дзіцячай,
я вас мушу запомніць сёння,
бо праз год ужо не пабачу.

23 красавіка 1944

Свята мёртвых (*Święto umarłych*)

Які неабсяжны смутак. Змярканне сціскае горла.
Яны, як пасмы дажджу, у кветках губляюцца белых.
Дрэвы растуць за дымам, зліваецца з долам прастора,
карычневаю зямлёю святло зарастае да цемры.

Людзей ад асенніх траваў цяпер не адрозніш зусім,
сцябліна ці сэрца дрэжыць, калі вецер балюча коле?
Яны бляднеюць, а дрэвы румяняцца, хіляцца ўніз,
быццам па кроплі з іх п'юць,
іх крывёй насычаюць свой колер.

Дамы караблямі цяжкімі на дно маўчання плывуць.
Тут людзі жывыя паволі сыходзяць пад глебу,
а потым у нетры цемры ступаюць адно за адным,
і ўсюды – цені: іх шолах цішком засяляе неба.
Такая тут мяккая гліна, што ступні засмоктвае ім?
Такая густая прастора,
што ў смерць яны йдуць знямела
па шэрых прыступках паветра? Што адчувае цела,
калі ў ручаі магілаў спаткае сцяблінаў рух?
Гэта памерлыя? Ці жывыя ператвараюцца ў пух?

Там маці, як хісткія цені, спускаюцца па сцяне,
з раскрытых ратоў, здаецца,

б'е крыку бязгучны звон.

Незразумела, пачаўся цяжэзны, як камень, дзень
ці, душачы шэрым шнурам, дагэтуль цягнецца сон,
дзе ў іх выдзіраюць дзяцей – або не дзяцей, а вочы,
бо маці нічога не бачаць і рэжуць завесу ночы,
як птушкі, і падаюць потым –

далёка, за шумам і дымам.

*

Паветра махае крылом, і з цемры расце дзяўчына;
спачатку яна як пена – шуміць і свеціцца ў змроку,
затым набывае форму і рукі – галіны ў квецце, –
калі вада ападае, цягне да лісця высока,
шукае, шэпча заклацці зямлі, агню і паветру,
але не з'яўляецца цень, а ціша зусім цішэе,
дзяўчына робіцца рэчкай,

а потым – вялікай слязой

і падае ў скрушным маўчанні,

бо можа цяпер толькі гэта.

Па ёй распускаецца цішы бутон.

*

Шэрыя ружы дажджу цякуць і змываюць след,
з іх выпаўзае хмара – а можа, усё-такі з долу?
Пеніцца хмурны пейзаж, шуміць, грукоча, як кола.
Яны павольна клубяцца абাপал дарогі, як бор,
золкаю цемраддзю дзьме, шаломы б'юцца аб косць.
Гэта стагоддзі спаўзаюць, як чорныя тоўшчы гор,
лавіна коціцца ў мора і топіцца, быццам воск.

Даносіцца з-пад зямлі буркат ільвіны гармат.
Яны ідуць усляпую, жывыя й мёртвыя разам,
і б'ецца рука аб ключыцу, сэрца – аб хруст рабрын,
яны рукамі цямрэчу намацваюць, быццам мур.
Пакоціцца шум цяжэзны,
грамчэйшы зробіцца з часам,
і песня абрынецца громам і лопне раптам, як шнур.

«Ноч, – спяваюць яны, –
ты жудасць сцелеш шырока,
глінай да ног прыстаеш, а скоўваеш лепей за сталь.
Скляпеннямі мора расці, грувасціцца да аблокаў –
а потым падаць і падаць. І што застанецца? Жаль?
Жаль – гэта хіба замала для акіянаў прагі,
жаль – гэта хіба заспеўна
для смерці душнай навалы.

Ноч, невыносная ноч, дзе ты канчаешся – там
растуць і шумяць гарады,

блакітна, як сад небывалы.

Дзе ты канчаешся, ноч? Бо й ля магільных брам
плашч твой цячэ як рака, і гэта рака загубы.

Зямля, не маўчы», – спявалі яны, а зямля маўчала.

Яшчэ адзін шэраг, яшчэ... як ліст, трапятаў штандар,
і рухнулі раптам вякі, і ўзрасла непарушная ціша –
варожая роўнядзь, якое нават вятры не калышуць.

І толькі сэрца чуваць, і сэрцу туруюць крокі:
колькі яшчэ да канца? колькі? колькі? колькі?

16 траўня 1944

*(Gdy za powietrza zasłoną dłoń pocznie
kształty fałdować...)*

Калі пачынае нехта формы ляпіць з паветра
і за бутонамі хмараў растуць вялікія птушкі,
яе бліскучыя пасмы праз шыбу свецяцца светла,
нібыта пялёсткі ззяння, і песня цішы цячэ.

Стыне ў паветры голас доўгаю звільстай стужкай,
і ён знаходзіць той голас і чуе ля вуснаў шэпт.
«Каханы», – шапоча песня, і ахінае, звоніць,
як струны яе валасоў, лілеяй пахне, і ён,
вочы адвёўшы ад смерці, пальцы сціскае на зброі,
чорны ад пылу бітвы, і адчувае раптоўна,
што ў ім ціха грае скрыпка, і асцярожна ідзе,
нібы па промні над прорвай, праз шумнае мора змроку,
і ўсё бліжэйшая мяккасць, падобная да аблокаў,
якая ўсё запаўняе, і голас ужо недалёка,
і ўжо да яго з маўчання – не больш за некалькі крокаў.
«Каханы», – шапоча песня, і ўрэшце сплятаюцца рукі
мацней, чым можа дазволіць толькі адно каханне,
а нехта з чорнага неба лепіць формы і гукі
і крэсліць звяроў дрыготка ў перадсвітальнай раме.

А потым прыходзіць золак. Змей цішы віецца белы.
Зброя ў куце астыла, ды недзе выбух расцвіў.
Яны прачынаюцца з плачам, бо рвуцца паблізу стрэлы,
бо ў снах зачалі яны сына, чырвонага ад крыві.

13 ліпеня 1944

ЗМЕСТ

Песня месяца. <i>Пераклала Кацярына</i> <i>Маціеўская</i>	5
Балада шыбенікаў. <i>Пераклала Кацярына</i> <i>Маціеўская</i>	6
Ноч самагубцы. <i>Пераклала Кацярына</i> <i>Маціеўская</i>	8
Балада пра цягнік. <i>Пераклала Кацярына</i> <i>Маціеўская</i>	9
У лясках. <i>Пераклала Ганна Янкута</i>	11
Самотная смерць. <i>Пераклала Ганна Янкута</i>	12
Легенда. <i>Пераклала Ганна Янкута</i>	13
Чорт. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	15
Элегія пачаткаў. <i>Пераклала Кацярына</i> <i>Маціеўская</i>	16
Вісла. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	17
*** (Мая маркотная...). <i>Пераклала Кацярына</i> <i>Маціеўская</i>	18
Выпрабаванне. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	20
Калядка. <i>Пераклаў Андрэй Хадановіч</i>	21
Sur le pont d'Avignon. <i>Пераклаў Андрэй</i> <i>Хадановіч</i>	23
Акно на захад. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	24
*** (Восень – падзенне з галінаў зор...). <i>Пераклала</i> <i>Кацярына Маціеўская</i>	25

Гармонія Бетховена. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	26
*** (Не пойдзеш ты мяне шукаць у корчмах кветак...). <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	27
Гратэск. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	28
Сон. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	29
Пакаленне. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	30
Зімовая балада. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	31
Псалом 4. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	33
Белая магія. <i>Пераклала Ганна Янкута</i>	34
Ловы. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	36
*** (Цяжкія словы важаць значна менш...).	
<i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	42
*** (Як аглушае мяне тое дрэва...). <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	43
Юзафу ў дзень яго імянінаў 1942 года. <i>Пераклаў Андрэй Хадановіч</i>	44
Рогате соелі. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	47
*** (Смутак забыты, ловячы мары...). <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	48
Віна. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	49
Вераб'і. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	51
Варшава. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	52
Дождж. <i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	54
*** (Ты быў старым вялікім дрэвам...). <i>Пераклала Ганна Янкута</i>	56

*** (Я табе адкрыю неба...).	<i>Пераклала Кацярына</i>	
	<i>Маціеўская</i>	58
Мазовія.	<i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	60
Бацькам.	<i>Пераклаў Андрэй Хадановіч</i>	63
Позірк.	<i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	65
Галавою на карабіне.	<i>Пераклала Кацярына</i>	
	<i>Маціеўская</i>	67
Снежная песня жаўнера.	<i>Пераклаў Андрэй</i>	
	<i>Хадановіч</i>	69
*** (Калі складу я ўрэшце зброю...).	<i>Пераклала</i>	
	<i>Кацярына Маціеўская</i>	70
Элегія пра... [польскага хлопца].	<i>Пераклала</i>	
	<i>Кацярына Маціеўская</i>	72
*** (За вас не будзе ўзнагароды...).	<i>Пераклала</i>	
	<i>Ганна Янкута</i>	73
Уздых.	<i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	75
Свята мёртвых.	<i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	76
*** (Калі пачынае нехта формы ляпіць з паветра...).		
	<i>Пераклала Кацярына Маціеўская</i>	80

У серыі «Паэты планеты»,
акрамя «Выбраных вершаў» К. К. Бачыньскага,
таксама выйшлі зборнікі такіх паэтаў, як:

Сапфо	Шандар Петэфі
Франчэска Петрарка	Міхай Эмінэску
П'ер дэ Рансар	Ўільям Батлер Ейтс
Ўільям Шэкспір	Эмілі Дыкінсан
Ёган Вольфганг Гётэ	Алесь Разанаў
Габрыэла Містраль	Мацуа Басэ
Умар Хаям	Геарг Тракль
Шарль Бадлер	Сяргій Жадан
Райнэр Марыя Рыльке	Рабіндранат Тагор
Фрыдрых Гёльдэрлін	Сэсар Вальеха
Генрых Гайнэ	Сігб'ёрн Обстфельдэр
Гіём Апалінэр	Томас Стэрнз Эльёт
Эдгар По	Арцюр Рэмбо
Федэрыка Гарсія Лорка	Нікалоз Бараташвілі
Джон Кітс	Фрыдрых Шылер
Рыгор Барадулін	Умбэрта Саба
Дзімча Дэбялянаў	Марк Валерый Марцыял
Гай Валерый Катул	Ўолаўт Ўітмэн
Яраслаў Вырхліцкі	Візма Бэлшавіца
Ян Каханоўскі	Мікола Зэраў
Катры Вала	Адам Міцкевіч
Канстандзінас Кавафіс	Юсцінас Марцінкявічус
Барыс Пастарнак	Бгартрыгары
Аляксандр Чакс	Эдыт Сэдэргран
Хуан Рамон Хіменэс	Ду Фу
Юлі Таўбін	Эрлінг Кітэльсен
Хаім Нахман Бялік	Ўільям Блэйк
Баляслаў Лесьмян	Уладзімір Маякоўскі

Гунар Экелёф
Вільгельм Мюлер
Анакрэон
Фэрнанду Пэсоа
Энхедуанна
Архілох
Стывен Крэйн

Георг Гайм
Стэйн Стэйнар
Назым Хікмет
Анна Ахматава
Цін Уевіч
Абу Убада аль-Бухтуры
Марына Цвятаева

Бачыньскі, К. К.

Б32 Выбраная вершы / Кшыштаф Каміль Бачыньскі ; пер. з польскай. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2021. — 88 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0148-0.

Кшыштаф Каміль Бачыньскі (1921–1944) – самы значны польскі паэт з «пакалення калумбаў», што сталёў у часы Другой сусветнай вайны і загінуў на чацвёрты дзень Варшаўскага паўстання. Шукаў новыя паэтычныя формы для апісання досведу жыцця пад акупацыяй, і яго апакаліптычныя вершы адлюстроўваюць лёс асобы, якой давялося сутыкнуцца з вялікай гісторыяй.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.162.1-1

ББК 84(4Пол)-5

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Кшыштаф Каміль Бачыньскі

ВЫБРАННЫЯ ВЕРШЫ

Рэдактары *Ганна Янкута, Зміцер Колас*

Дызайн *Марціна Русецкага*

Адказы за выпуск *Зміцер Колас*

Падпісана ў друк 02.11.2021. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,40. Ум. друк. арк. 2,75.

Наклад 250 асобнікаў. Замова № 20.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220114, Мінск.